

Transformacja energetyczna Polski. Jak organizacje społeczne mogą pomóc w transformacji?

 **KOMITET
DO SPRAW
POŻYTKU
PUBLICZNEGO**

NIW
Narodowy Instytut Wolności
Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego

Sfinansowano ze środków Narodowego Instytutu Wolności –
Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego
w ramach Rządowego Programu Rozwoju Organizacji Obywatelskich
na lata 2018–2030 PROO

 **Rządowy Program
Rozwoju Organizacji
Obywatelskich
na lata 2018–2030
PROO**

1. Czym jest transformacja energetyczna i dlaczego Polska jej potrzebuje?

Transformacja energetyczna to jedno z najważniejszych wyzwań XXI wieku – zarówno na poziomie globalnym, jak i krajowym. Wbrew pozorom nie jest to jedynie zmiana technologiczna związana z wymianą źródeł energii, lecz głęboka rewolucja cywilizacyjna, która wpływa na wszystkie obszary życia: od struktury gospodarki, przez relacje społeczne i funkcjonowanie państwa, po codzienne wybory obywateli. W przypadku Polski transformacja energetyczna ma charakter szczególny – nie tylko ze względu na nasze historyczne uwarunkowania, ale też aktualne wyzwania i strategiczne znaczenie niezależności energetycznej.

1.1. Definicja transformacji energetycznej

Transformacja energetyczna to proces przechodzenia od tradycyjnego, opartego na paliwach kopalnych modelu produkcji i zużycia energii do nowego systemu, który opiera się na odnawialnych źródłach energii (OZE), efektywności energetycznej, technologii niskoemisyjnych oraz zaangażowaniu obywateli jako prosumentów. Jest to zmiana kompleksowa – dotyczy zarówno struktury wytwarzania energii, jak i modelu zarządzania nią, dystrybucji, magazynowania oraz wykorzystania w różnych sektorach gospodarki.

Transformacja zakłada:

- **Dekarbonizację**, czyli odejście od spalania węgla, ropy i gazu.
- **Decentralizację** – przejście od dużych, scentralizowanych elektrowni do rozproszonych źródeł energii (np. farmy fotowoltaiczne, wiatraki, panele na dachach domów).
- **Demokratyzację energetyki**, czyli większy udział obywateli i społeczności lokalnych w produkcji, zarządzaniu i konsumpcji energii.
- **Integrację technologii** – połączenie OZE z nowoczesnymi systemami zarządzania energią, inteligentnymi sieciami (smart grid), magazynowaniem i cyfryzacją.

1.2. Miks energetyczny Polski – punkt wyjścia

Obecny system energetyczny Polski oparty jest głównie na węglu – zarówno kamiennym, jak i brunatnym. Według danych z 2023 roku, ponad 60% energii elektrycznej w kraju pochodziło z elektrowni węglowych. To jeden z najwyższych wskaźników w całej Unii

Europejskiej. Pozostałe źródła to gaz ziemny, biomasa, elektrownie wodne oraz rosnący udział fotowoltaiki i energetyki wiatrowej. Choć udział OZE systematycznie rośnie, wciąż jesteśmy daleko w tyle za liderami transformacji, takimi jak Niemcy, Dania czy Holandia.

Co utrudnia zmianę w Polsce?

- Silne lobby przemysłu węglowego.
- Obawa o likwidację miejsc pracy w regionach górniczych.
- Przestarzała infrastruktura przesyłowa.
- Braki inwestycyjne i opóźnienia legislacyjne.
- Polaryzacja polityczna wokół polityki klimatyczno-energetycznej.

1.3. Czynniki wymuszające transformację energetyczną w Polsce

Choć nie brakuje w Polsce przeciwników czy sceptyków transformacji, trzeba jasno powiedzieć: **zmiana jest nieunikniona**. Wymuszają ją zarówno czynniki zewnętrzne, jak i wewnętrzne. Ignorowanie tego procesu prowadziło do marginalizacji Polski w europejskiej polityce gospodarczej i technologicznej.

a) Zmiany klimatyczne i presja międzynarodowa

Europa – w ramach polityki klimatycznej – przyjęła strategię neutralności klimatycznej do 2050 roku. Programy takie jak **Zielony Ład (Green Deal)** czy **Fit for 55** zakładają drastyczne ograniczenie emisji gazów cieplarnianych. Polska, jako członek UE, musi dostosować się do tych regulacji – w przeciwnym razie grożą jej kary finansowe, utrata funduszy unijnych i izolacja polityczna.

b) Bezpieczeństwo energetyczne

Wojna w Ukrainie unaoczniała, jak niebezpieczne jest uzależnienie od importu surowców energetycznych – zwłaszcza z krajów autorytarnych. Transformacja energetyczna to szansa na uniezależnienie się od importu węgla, gazu i ropy – poprzez rozwój krajowych źródeł odnawialnych, magazynów energii i nowoczesnych sieci dystrybucji.

c) Ekonomia

Ceny energii z OZE spadają – w wielu przypadkach są już konkurencyjne, a nawet niższe niż energia z paliw kopalnych. Jednocześnie koszty utrzymania elektrowni węglowych rosną (ze

względu na opłaty za emisję CO₂ i starzejący się sprzęt). Polska gospodarka potrzebuje taniej, stabilnej i ekologicznej energii, by pozostać konkurencyjna.

d) Oczekiwania społeczne

Coraz więcej obywateli – zwłaszcza młodego pokolenia – oczekuje działań proklimatycznych i nowoczesnej polityki energetycznej. Powstają oddolne inicjatywy: spółdzielnie energetyczne, prosumenci, kampanie społeczne. Społeczeństwo jest gotowe na zmianę – oczekuje tylko warunków i wsparcia.

1.4. Specyfika polskiej transformacji – wyjątkowe wyzwania

Polska transformacja energetyczna musi brać pod uwagę kontekst społeczny, gospodarczy i historyczny. Nie jesteśmy Danią czy Austrią – transformacja nie może przebiegać według kalki z Zachodu. Nasze wyzwania są bardziej złożone:

a) Regiony górnicze i przemysł ciężki

Województwa śląskie, lubelskie czy dolnośląskie to obszary silnie związane z górnictwem i przemysłem wysokoemisyjnym. Transformacja oznacza tam realne zagrożenie dla tysięcy miejsc pracy, a więc musi być „sprawiedliwa” – zakładać wsparcie dla pracowników, szkolenia, inwestycje zastępcze i nowe miejsca zatrudnienia.

b) Niska efektywność energetyczna

Polska wciąż ma jeden z najniższych wskaźników efektywności energetycznej w UE – domy tracą ciepło, sieci przesyłowe są przestarzałe, a przemysł często nieoptymalny. Transformacja musi więc obejmować nie tylko źródła energii, ale także modernizację całego systemu.

c) Niedostosowane prawo

Choć w ostatnich latach przyjęto szereg ustaw wspierających OZE, to wciąż napotykamy na bariery legislacyjne: np. tzw. „ustawa odległościowa” ograniczająca rozwój energetyki wiatrowej, skomplikowane procedury administracyjne, brak ułatwień dla spółdzielni energetycznych.

1.5. Transformacja jako szansa, a nie tylko koszt

Zbyt często transformacja energetyczna jest przedstawiana w kategoriach zagrożenia, rezygnacji czy kosztów. Tymczasem dobrze zaplanowana i sprawiedliwie prowadzona transformacja może być wielką **szansą rozwojową**:

- **Nowe miejsca pracy w sektorze zielonej gospodarki** – instalatorzy, inżynierowie, logistycy, doradcy energetyczni.
- **Rozwój polskich technologii i firm w sektorze OZE, magazynowania i cyfryzacji.**
- **Zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego** dzięki lokalnym źródłom i mniejszej zależności od importu.
- **Poprawa jakości życia** – czystsze powietrze, niższe rachunki, nowoczesna infrastruktura.
- **Silniejsze społeczności lokalne** – dzięki rozwojowi energetyki obywatelskiej i wspólnot energetycznych.

1.6. Transformacja wymaga szerokiego zaangażowania społecznego

Na koniec warto podkreślić, że transformacja energetyczna nie jest projektem rządu czy jedynie branży energetycznej. To **proces społeczny**, który dotyczy każdego obywatela, każdej gminy i każdej instytucji. Aby był skuteczny i akceptowalny, musi być prowadzony **z udziałem społeczeństwa obywatelskiego** – w sposób partycypacyjny, transparentny i edukacyjny. Tylko w ten sposób można uniknąć oporu społecznego, dezinformacji i alienacji.

Właśnie dlatego rola organizacji społecznych – fundacji, stowarzyszeń, think tanków, ruchów oddolnych – będzie kluczowa. To one mogą dotrzeć tam, gdzie państwo nie sięga. To one mogą przekładać techniczne terminy na ludzkie doświadczenia. I to one mogą sprawić, że transformacja będzie miała nie tylko „twarz inżyniera”, ale także „twarz obywatela”.

Podsumowanie

Transformacja energetyczna Polski jest nieunikniona, ale nie musi być bolesna. Jeśli zostanie dobrze zaplanowana, może stać się siłą napędową rozwoju, modernizacji i budowy nowoczesnego społeczeństwa obywatelskiego. Wymaga to jednak nie tylko inwestycji w technologie, ale również inwestycji w ludzi – w ich wiedzę, zaangażowanie i gotowość do współtworzenia nowego systemu.

W kolejnych punktach tej analizy przyjrzymy się, jak organizacje społeczne mogą w tym procesie odegrać kluczową rolę – jako edukatorzy, inicjatorzy, partnerzy i strażnicy sprawiedliwości społecznej.

2. Społeczne i ekonomiczne skutki transformacji energetycznej w Polsce

Transformacja energetyczna, choć nieodczowna, niesie ze sobą głębokie skutki społeczne i gospodarcze. To proces, który może zarówno wyzwalać nowe możliwości, jak i pogłębiać nierówności – w zależności od tego, jak zostanie przeprowadzony. Z jednej strony otwiera perspektywę budowy nowoczesnej, innowacyjnej i zrównoważonej gospodarki. Z drugiej – stanowi wyzwanie dla całych regionów, branż i grup społecznych. Dlatego kluczowe jest nie tylko *czy*, ale przede wszystkim *jak* transformacja zostanie przeprowadzona. Czy będzie sprawiedliwa, inkluzywna i transparentna? Czy uwzględni interesy lokalnych społeczności, pracowników i osób zagrożonych wykluczeniem?

2.1. Skutki ekonomiczne – między ryzykiem a szansą

Transformacja energetyczna dotyka rdzenia współczesnej gospodarki: produkcji, transportu, budownictwa, przemysłu ciężkiego, rolnictwa, a także codziennego życia gospodarstw domowych. Zmiana miksu energetycznego, wdrażanie OZE, odejście od węgla czy rozwój technologii wodorowych – wszystko to wpływa na struktury kosztów, konkurencyjność i stabilność ekonomiczną państwa.

a) Inwestycje i rozwój nowych sektorów

Transformacja wymaga ogromnych inwestycji – szacowanych w Polsce na setki miliardów złotych w perspektywie najbliższych 20–30 lat. Dotyczą one m.in.:

- budowy farm fotowoltaicznych i wiatrowych,
- modernizacji sieci elektroenergetycznych,
- instalacji systemów magazynowania energii,
- termomodernizacji budynków,
- wdrażania inteligentnych systemów zarządzania energią (smart grid),
- transformacji ciepłownictwa.

Dla gospodarki oznacza to ożywienie wielu branż – od sektora budowlanego, przez inżynierię, po IT i nowoczesne usługi. Pojawią się też nowe rynki pracy: technicy OZE, doradcy energetyczni, analitycy danych, operatorzy systemów, projektanci zielonej infrastruktury.

b) Ryzyko destabilizacji sektorów opartych na paliwach kopalnych

Jednak zmiana oznacza również **restrukturyzację i stopniowy upadek niektórych branż** – w szczególności sektora węglowego i przemysłów wysokoemisyjnych (np. stalowni, cementowni, przemysłu chemicznego). Oznacza to zagrożenie utraty miejsc pracy, spadek wpływów z podatków lokalnych, kryzysy społeczno-gospodarcze w regionach zależnych od przemysłu węglowego (jak Śląsk, Zagłębie, Bełchatów czy Konin).

Bez dobrze zaprojektowanej *transformacji sprawiedliwej* (Just Transition), skutki ekonomiczne mogą być bolesne i długotrwałe.

c) Koszty transformacji – kto za to zapłaci?

W debacie publicznej często pojawia się pytanie: kto poniesie koszty transformacji? I choć większość kosztów inwestycyjnych ponoszą państwo, samorządy i firmy, to **na końcu i tak płaci obywatel** – poprzez podatki, rachunki za energię, zmiany w cenach towarów i usług.

Dlatego kluczowe jest, by koszty były **sprawiedliwie rozłożone** – aby nie obciążały nadmiernie najbiedniejszych i aby system wsparcia (dotacje, ulgi, programy modernizacyjne) był realnie dostępny dla zwykłych ludzi.

2.2. Społeczne skutki transformacji energetycznej

Transformacja energetyczna nie odbywa się w próżni – wpływa na konkretne społeczności, miasta, grupy zawodowe i gospodarstwa domowe. Jej przebieg może być impulsem do pozytywnej zmiany – ale też źródłem konfliktów, frustracji i społecznego oporu, jeśli zostanie przeprowadzony w sposób zbyt szybki, autorytarny lub ignorujący lokalne potrzeby.

a) Ubóstwo energetyczne – ryzyko wykluczenia

Jednym z największych zagrożeń jest **ubóstwo energetyczne** – sytuacja, w której gospodarstwa domowe nie są w stanie pokryć kosztów energii cieplnej i elektrycznej na podstawowym poziomie. Już dziś ten problem dotyczy około 1,5 mln Polaków.

W kontekście transformacji zagrożenie to rośnie:

- nowe technologie są drogie na początku (np. pompy ciepła, magazyny energii),
- osoby mieszkające w starych, nieocieplonych budynkach mają wyższe koszty energii,
- brak wiedzy lub dostępu do programów wsparcia uniemożliwia udział w transformacji.

Bez systemowej odpowiedzi – wsparcia finansowego, edukacji, uproszczenia procedur – transformacja może **pogłębiać nierówności społeczne**.

b) Regiony poprzemysłowe – transformacja jako trauma lub szansa

Dla regionów, które przez dekady były oparte na górnictwie i przemyśle ciężkim, transformacja oznacza **konieczność radykalnej zmiany tożsamości społecznej i gospodarczej**. Górnik, hutnik czy operator maszyn może nie mieć bezpośredniego odpowiednika w nowej gospodarce.

To rodzi lęk, opór, niechęć do zmiany – zwłaszcza gdy nie widać alternatywy. Dlatego transformacja musi być:

- dobrze zakomunikowana,
- oparta na dialogu z lokalnymi społecznościami,
- powiązana z inwestycjami w infrastrukturę, edukację i nowe miejsca pracy.

c) Polaryzacja i konflikty społeczne

Brak inkluzywności i transparentności w transformacji może prowadzić do **konfliktów społecznych i politycznych**. Przykładem są protesty mieszkańców przeciwko dużym farmom wiatrowym, spory o wyłączenia elektrowni czy nieufność wobec „zielonych elit”.

Społeczne skutki transformacji mogą przybrać formę:

- napięcie między miastem a wsią,
- sprzeciwu wobec polityki klimatycznej UE,
- wzrostu populizmu energetycznego – obietnic powrotu do węgla.

Dlatego niezbędne są działania integrujące – **edukacja, dialog, partycypacja**.

2.3. Nowe możliwości społeczne i gospodarcze – zielony impuls rozwojowy

Transformacja energetyczna to nie tylko wyzwanie – to również **gigantyczna szansa rozwojowa**, jeśli zostanie mądrze zaplanowana i wdrożona. Otwiera przed Polską i jej obywatelami wiele nowych drzwi:

a) Zielone miejsca pracy i nowe kompetencje

Nowa gospodarka potrzebuje nowych pracowników: instalatorów paneli PV, operatorów magazynów energii, ekspertów od efektywności energetycznej, specjalistów od smart grid, doradców energetycznych. Polska może stworzyć **dziesiątki tysięcy miejsc pracy** w sektorach przyjaznych środowisku – jeśli zainwestuje w edukację, szkolenia i przekwalifikowanie.

b) Energetyka obywatelska – prosumenci i wspólnoty energetyczne

Transformacja umożliwia obywatelom przejęcie części kontroli nad systemem energetycznym. Dzięki instalacjom fotowoltaicznym, pompom ciepła i programom wsparcia, każdy może stać się **producentem energii** – a nie tylko biernym konsumentem.

To nie tylko korzyść ekonomiczna – to **zmiana kultury energetycznej**, która zwiększa niezależność, odpowiedzialność i wspólnotowość.

c) Sprawiedliwość środowiskowa – czystsze powietrze, lepsze zdrowie

Transformacja to również **koniec epoki smogu**. Mniej spalania węgla i drewna oznacza czystsze powietrze, mniejszą zachorowalność na choroby układu oddechowego i krążenia, niższe koszty leczenia i wyższą jakość życia – zwłaszcza dla dzieci i seniorów.

2.4. Sprawiedliwa transformacja – warunek konieczny

Wszystkie opisane powyżej skutki pokazują, że **sukces transformacji zależy od jej społecznego wymiaru**. Jeśli będzie prowadzona z góry, bez słuchania ludzi, bez realnego wsparcia i partycypacji – wywoła opór i porażkę. Jeśli będzie sprawiedliwa – może stworzyć nowy model rozwoju Polski.

Sprawiedliwa transformacja to:

- **zabezpieczenie grup wrażliwych** (ubogich energetycznie, mieszkańców regionów przemysłowych),
- **dialog społeczny i włączanie obywateli w podejmowanie decyzji**,
- **inwestycje w edukację, zdrowie, transport i infrastrukturę społeczną w regionach transformowanych**,
- **dostępność technologii i programów wsparcia dla wszystkich, a nie tylko dla najlepiej poinformowanych**.

Podsumowanie

Społeczne i ekonomiczne skutki transformacji energetycznej w Polsce są złożone i dalekosiężne. To proces, który może wzmocnić państwo i obywateli – ale równie dobrze może doprowadzić do głębokich nierówności, jeśli zostanie przeprowadzony bez wyobraźni społecznej. Kluczowe jest więc myślenie nie tylko w kategoriach CO₂ i gigawatów, ale też ludzkich historii, lokalnych potrzeb i społecznego kapitału.

W kolejnej części przeanalizujemy, jak **organizacje społeczne mogą pełnić rolę pomostu między państwem a obywatelami**, dbając o to, by transformacja była procesem wspólnym, a nie narzuconym z góry.

3. Organizacje społeczne jako pomost między obywatelami a państwem

Transformacja energetyczna to nie tylko wielki projekt technologiczny i infrastrukturalny – to przede wszystkim proces społeczny. Wymaga zrozumienia, akceptacji i aktywnego zaangażowania obywateli. Jeśli transformacja ma się udać, nie może być postrzegana jako narzucona „z góry” – przez rząd, Unię Europejską czy wielkie korporacje. Musi być współtworzona z ludźmi, dla ludzi i przez ludzi. W tym właśnie miejscu pojawia się niezastąpiona rola **organizacji społecznych** – stowarzyszeń, fundacji, ruchów obywatelskich, lokalnych inicjatyw oddolnych.

Organizacje te są naturalnym **pomostem między państwem a obywatelami**. Potrafią tłumaczyć złożony język polityki energetycznej na realne potrzeby ludzi. Są elastyczne, zakorzenione w lokalnych społecznościach i obdarzone zaufaniem, którego często brakuje instytucjom publicznym. Dzięki temu mogą odegrać kluczową rolę w realizacji sprawiedliwej, inkluzywnej i skutecznej transformacji energetycznej.

3.1. Rola tłumacza – przekładanie języka polityki na codzienność

Jednym z głównych problemów związanych z transformacją jest jej **skomplikowany i techniczny język**. Gdy mówi się o emisjach CO₂, ETS, zielonym ładzie, energetyce rozproszonej czy strategiach niskoemisyjnych – przeciętny obywatel czuje się wykluczony. Dla wielu Polaków transformacja to hasło abstrakcyjne, niezrozumiałe i odległe.

Organizacje społeczne mogą pełnić funkcję **tłumacza**, który przekłada politykę na realne sytuacje życiowe:

- Co oznacza transformacja dla mieszkańca wsi ogrzewającego dom węglem?
- Jakie wsparcie przysługuje osobie starszej chcącej wymienić piec?
- Jak młody człowiek może zaangażować się w projekt spółdzielni energetycznej?
- Co realnie zmieni się w gminie po uruchomieniu farmy wiatrowej?

Poprzez broszury, spotkania, filmy, podcasty czy osobiste doradztwo – organizacje mogą **oddemonizować** temat i przybliżyć go ludziom.

3.2. Rola rzecznika społecznego – reprezentowanie potrzeb obywateli

Organizacje społeczne są w stanie skutecznie **artykułować potrzeby, obawy i postulaty lokalnych społeczności** – zwłaszcza tych, które nie mają dostępu do decydentów. Dzięki swojemu zaangażowaniu w codzienne życie mieszkańców, NGO lepiej niż instytucje centralne rozumieją:

- realne bariery w dostępie do programów wsparcia (np. zbyt skomplikowane wnioski),
- trudności osób ubogich energetycznie (brak środków na wkład własny),
- napięcia społeczne wokół nowych inwestycji (np. opór wobec wiatraków).

Tę wiedzę mogą przekazywać decydentom – **uczestnicząc w konsultacjach społecznych, przygotowując raporty, występując w mediach i uczestnicząc w zespołach doradczych**. Dobrze zorganizowane NGO mogą pełnić funkcję watchdogów – strażników interesu społecznego – którzy dbają o to, by głos obywateli był słyszany.

3.3. Rola edukatora i animatora lokalnej energii

Transformacja wymaga zmiany postaw, nawyków i przekonań. To niemożliwe bez **długofalowej edukacji społecznej**. Organizacje społeczne, które działają lokalnie, mają ogromny potencjał do prowadzenia działań edukacyjnych – zarówno formalnych, jak i nieformalnych.

Formy działania:

- **Warsztaty i szkolenia** z zakresu efektywności energetycznej, OZE, termomodernizacji.
- **Spotkania informacyjne w gminach, wsiach, osiedlach** – skierowane do konkretnych grup (seniorów, rolników, młodzieży).
- **Kampanie informacyjne w mediach społecznościowych i tradycyjnych**.
- **Współpraca ze szkołami i nauczycielami** w zakresie wprowadzenia tematów transformacji energetycznej do programów edukacyjnych.

Organizacje te mogą być także **animatorami aktywności społecznej** – zachęcać ludzi do zakładania wspólnot energetycznych, grup zakupowych, kooperatyw remontowych, lokalnych systemów wymiany informacji o dotacjach.

3.4. Rola strażnika transparentności i jakości procesów

Zbyt często transformacja energetyczna postrzegana jest jako proces oparty wyłącznie na interesie wielkich graczy – koncernów energetycznych, firm budowlanych, zagranicznych inwestorów. Taka narracja prowadzi do **utraty zaufania społecznego**.

Organizacje społeczne mogą pełnić funkcję **obserwatorów, kontrolerów i recenzentów** działań władz publicznych i biznesu:

- Monitorować **procesy konsultacji społecznych** – czy rzeczywiście są otwarte, rzetelne i inkluzywne?
- Analizować **umowy publiczno-prywatne**, by uniknąć nadużyć.
- Walczyć o **dostęp do informacji publicznej** na temat planowanych inwestycji.
- Tworzyć **alternatywne raporty społeczne**, które pokazują skutki transformacji oczami mieszkańców.

W ten sposób budują **kulturę zaufania, przejrzystości i odpowiedzialności** – bez których transformacja będzie odbierana jako projekt elitarny i interesowny.

3.5. Rola budowniczego mostów – łączenie różnych aktorów

Transformacja wymaga współpracy: państwo, samorządy, biznes, uczelnie, media i obywatele muszą działać wspólnie. Organizacje społeczne mogą pełnić rolę **mediatorów i integratorów**, którzy:

- łączą mieszkańców z samorządami,
- wspierają relacje między firmami a lokalną społecznością,
- tworzą koalicje różnych środowisk wokół wspólnych celów (np. budowy farmy OZE, programu wymiany pieców),
- wspierają **dialog zamiast konfliktu**.

Dzięki swojemu doświadczeniu w pracy z ludźmi i umiejętności prowadzenia debat, organizacje są w stanie **minimalizować napięcia** i szukać kompromisów – kluczowych dla powodzenia transformacji.

3.6. Przykłady skutecznych działań NGO w Polsce i Europie

Polska:

- **Fundacja Instytut Zielonej Przyszłości** – prowadzi szkolenia z OZE dla gmin i mieszkańców.
- **Stowarzyszenie BoMiasto (Bydgoszcz)** – kampania „Ciepło bez węgla” i aktywizacja wspólnot mieszkaniowych.
- **Fundacja Frank Bold** – działania rzecznicze i prawnicze w sprawach transparentności transformacji.
- **Akcja „Włącz się w zieloną energię”** – edukacja seniorów i rodzin wielodzietnych nt. efektywności energetycznej.

Europa:

- **Energy Cities (Francja)** – sieć wspierająca udział społeczności lokalnych w planowaniu energetycznym.
- **EUKI – European Climate Initiative** – wsparcie finansowe dla NGO prowadzących projekty edukacyjne i infrastrukturalne w Europie Środkowo-Wschodniej.
- **Friends of the Earth Germany (BUND)** – silna rola watchdogowa i rzecznicza w procesach legislacyjnych i inwestycyjnych.

3.7. Wyzwania organizacji społecznych w Polsce

Aby móc skutecznie pełnić swoją rolę w transformacji, organizacje społeczne w Polsce muszą zmierzyć się z szeregiem barier:

- **Niedofinansowanie i brak stabilnego finansowania.**
- **Zbyt małe kadry i przeciążenie obowiązkami.**
- **Brak systemowego wsparcia ze strony państwa.**

- Trudności w nawiązywaniu dialogu z administracją centralną.
- Zjawisko „przemęczenia partycypacją” – ludzie nie wierzą, że ich głos ma znaczenie.

Aby przełamać te bariery, niezbędne są:

- długofalowe programy grantowe dla NGO w obszarze transformacji,
- mechanizmy systemowego włączania NGO do procesów decyzyjnych,
- szkolenia i wsparcie instytucjonalne dla organizacji lokalnych,
- kampanie promujące rolę społeczeństwa obywatelskiego w transformacji.

Podsumowanie

Organizacje społeczne nie są dodatkiem do transformacji energetycznej – są **warunkiem jej powodzenia**. Bez ich udziału, transformacja może zamienić się w projekt technokratyczny, wyobcowany, budzący opór. Z ich udziałem – może stać się wspólnym wysiłkiem ku nowoczesnej, zielonej i solidarnej Polsce.

NGO potrafią mówić językiem ludzi, widzą więcej niż wykresy i ustawy, rozumieją emocje i lęki – i właśnie dlatego są najlepszymi ambasadorami sprawiedliwej transformacji. Państwo i samorządy, które to rozumieją, zyskają potężnych sojuszników. Oby ta świadomość przyszła szybciej niż opór społeczny.

4. Edukacja energetyczna i budowanie świadomości – rola organizacji pozarządowych

Edukacja to fundament każdej wielkiej zmiany społecznej. Transformacja energetyczna, jako proces wielowymiarowy i wymagający szerokiego zaangażowania obywateli, nie może się udać bez realnego wzrostu wiedzy, kompetencji i świadomości społecznej. Tymczasem temat energetyki – w szczególności energetyki odnawialnej, efektywności energetycznej i polityki klimatycznej – pozostaje dla większości obywateli odległy, niezrozumiały, a często także budzący nieufność. Dlatego tak ogromną rolę mają do odegrania **organizacje pozarządowe (NGO)**, które mogą skutecznie docierać do ludzi, tłumaczyć złożone procesy w przystępny sposób, obalać mity i budować kulturę obywatelskiego zaangażowania w kwestie energetyczne.

4.1. Dlaczego edukacja energetyczna jest kluczowa?

Transformacja energetyczna nie sprowadza się jedynie do wielkich inwestycji infrastrukturalnych. Ostatecznie to obywatele:

- **podejmują decyzje zakupowe** (czy zamontować panele, wymienić piec, ocieplić dom),
- **uczestniczą w programach dotacyjnych**,
- **decydują o kierunku polityki poprzez wybory**,
- **konsumują energię i mają wpływ na popyt**.

Bez zrozumienia istoty transformacji – jej celów, kosztów, konsekwencji – trudno oczekiwać świadomego wsparcia społecznego. Co więcej, w warunkach niskiej świadomości łatwo o:

- szerzenie **dezinformacji i teorii spiskowych**,
- **opór społeczny** wobec nowych inwestycji (np. farm wiatrowych, biogazowni),
- **rezygnację z udziału w programach wsparcia** (np. „Czyste Powietrze”) z powodu niejasnych procedur,
- **niesprawiedliwe efekty transformacji** – bo skorzystają z niej tylko ci, którzy „wiedzą i umieją”.